

«ΨΗΦΙΟΜΝΗΜΩΝ»: ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΡΟΤΑΣΗ, ΜΙΑ ΝΕΑ ΣΥΛΛΟΓΗ

Αμανατίδης, Ε., Σαραγιώτης, Α., Χαζηράκη, Χ., Χαμουρούδη, Ρ., Χατζηγεωργίου, Α.

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/ Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης

1. Εισαγωγή

Η Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης του ΑΠΘ ψηφιοποιεί και διαθέτει το δικό της σημαντικό υλικό αλλά και άλλων συνεργαζόμενων φορέων μέσω των ψηφιακών της αποθετηρίων. Μέχρι πρόσφατα υλικό όπως βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, ημερολόγια, λευκώματα, χειρόγραφα, έργα τέχνης, χάρτες κλπ. αποτελούσαν το περιεχόμενο της «Ψηφιοθήκης» που λειτουργεί με το ελεύθερο λογισμικό Invenio (CDSWare) του CERN Document Center.

Το 2016 η ΒΚΠ αποδέχτηκε την Δωρεά του συλλέκτη Γιάννη Μέγα που αποτελείται από περίπου 70.000 τεκμήρια (βιβλία, έγγραφα, έργα τέχνης, καρτ ποστάλ, φωτογραφίες, χάρτες, διάφορα αντικείμενα, διαφημιστικές ετικέτες κλπ.) και ξεκίνησε η καταγραφή και η επεξεργασία τους.

Σύντομα διαπιστώθηκε η σημαντικότητα των τεκμηρίων αυτής, μέρος των οποίων αποτελούν σήμερα το περιεχόμενο της ψηφιακή συλλογής «Η Πόλη της Θεσσαλονίκης» στο αποθετήριο «Ψηφιομνήμων». Η Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης του ΑΠΘ συγκεντρώνει στο αποθετήριο «Ψηφιομνήμων» αρχεία και συλλογές που ανήκουν στη ΒΚΠ και σε τμήματα του ΑΠΘ. Αυτή τη στιγμή είναι διαθέσιμες οι συλλογές «Η Πόλη της Θεσσαλονίκης», «Εκθέσεις της ΒΚΠ» και «Ιστορικά Αρχεία ΒΚΠ ΑΠΘ» (Εικόνα 26)

Καλώς ήρθατε

Η Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης του ΑΠΘ συγκεντρώνει στο αποθετήριο «Ψηφιομνήμων» αρχεία και συλλογές που ανήκουν στη ΒΚΠ και σε τμήματα του ΑΠΘ. Οι συλλογές που είναι διαθέσιμες αυτή τη στιγμή προς το κοινό είναι :

- **Η Πόλη της Θεσσαλονίκης** που αποτελείται από επιστολικά δελτάρια, φωτογραφίες, διαφημιστικές καρτέλες, καρτ-ποστάλ, φωτογραφίες, λιθογραφίες, κλπ. της Δωρεάς Γ. Μέγα που αφορούν τη Θεσσαλονίκη και την ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας από τα τέλη του 19ου έως τις αρχές του 20ου αιώνα. Για οδηγίες περιήγησης πατήστε [εδώ](#).

Αν διαθέτετε περισσότερες πληροφορίες για κάποιο τεκμήριο ή διαβάσετε τις ιστορίες που χειρόγραφα αποτυπώνονται στην πίσω τους πλευρά και θέλετε να το μοιραστείτε μαζί μας, επικοινωνήστε στο: digitization@lib.auth.gr.

- **Εκθέσεις της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης ΑΠΘ** που περιλαμβάνει ανά έκθεση τα τεκμήρια που εκτέθηκαν καθώς και φωτογραφίες από την ίδια την Έκθεση. Για οδηγίες περιήγησης πατήστε [εδώ](#).
- **Ιστορικά Αρχεία ΒΚΠ ΑΠΘ** που αποτελείται από τις αρχαιακές περιγραφές μιας πρώτης ιχνηλάτησης του Ιστορικού Αρχείου της ΒΚΠ και των Σχολών και Τμημάτων του ΑΠΘ. Για οδηγίες περιήγησης πατήστε [εδώ](#)

Για περισσότερες πληροφορίες επικοινωνήστε μαζί μας: digitization@lib.auth.gr

Copyright και δικαιώματα χρήσης: Το ψηφιακό περιεχόμενο του αποθετηρίου Ψηφιομνήμων προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα και υπόκειται στις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας και Συγγενικών Δικαιωμάτων. Εκτός αν κατά περίπτωση αναγράφεται κάτι διαφορετικό, το υλικό διατίθεται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές (CC BY-NC-SA 4.0).

Εικόνα 26: Αρχική σελίδα "Ψηφιομνήμων"

2. Η συλλογή «Η Πόλη της Θεσσαλονίκης»

Η Συλλογή «Η Πόλη της Θεσσαλονίκης» αποτελείται από υλικό (κυρίως επιστολικά δελτάρια, φωτογραφίες, γκραβούρες και διαφημιστικές καρτέλες) της συλλογής Γιάννη Μέγα. Ο Γιάννης Μέγας γεννήθηκε το 1945 στη Θεσσαλονίκη, όπου μεγάλωσε και σπούδασε πολιτικός μηχανικός. Εργάστηκε ως μηχανικός στην Αγγλία, τη Νιγηρία και την Αθήνα και το 2000 επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη. Εδώ και πολλά χρόνια συλλέγει υλικό με θέμα τη Θεσσαλονίκη και την ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας, για την περίοδο 1850-1950, που αποτελείται από οτιδήποτε έχει ως βάση το χαρτί, δηλαδή καρτ-ποστάλ, φωτογραφίες, γκραβούρες, βιβλία, περιοδικά, χάρτες, μετοχές, διαφημιστικά έντυπα, προγράμματα θεάτρου και κινηματογράφου, επιστολόχαρτα κ.ά. Έχει συγγράψει πολλά βιβλία με θέματα πάντοτε σε σχέση με την ιστορία της Θεσσαλονίκης, χρησιμοποιώντας εικονογράφηση από το υλικό της συλλογής του. Το υλικό που επιλέχτηκε να προβληθεί στο αποθετήριο «Ψηφιομνήμων» - πάντα σε συνεργασία με το συλλέκτη- αποτελείται από ενότητες οι οποίες αναφέρονται στη Θεσσαλονίκη και άλλες πόλεις και περιοχές της Μακεδονίας από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι περίπου τη δεκαετία του 1930.

Ο μεγαλύτερος όγκος των τεκμηρίων αποτελείται από επιστολικά δελτάρια (καρτ-ποστάλ) και μάλιστα από τη λεγόμενη χρυσή εποχή των επιστολικών δελταρίων (1890-1915). Η δυσκολία της επικοινωνίας λόγω της ελάχιστης χρήσης του τηλεφώνου αλλά και η αποστολή χιλιάδων στρατιωτών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη από χώρες όπως η Γαλλία και η Αγγλία κατά τη διάρκεια του λεγόμενου Μεγάλου πολέμου (Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος) οδήγησε στην εκτεταμένη χρήση των δελταρίων. Αυτό αυτόματα προκάλεσε τη μεγάλη αύξηση της εκτύπωσης καρτών με ποικίλα θέματα. Τα πιο δημοφιλή ήταν τοπία, τοπικές ενδυμασίες αλλά και φωτογραφίες από το μέτωπο του πολέμου κυρίως της Ανατολής. Οι καρτ ποστάλ αυτές αργότερα αγαπήθηκαν τόσο από τους συλλέκτες ώστε να δημιουργηθεί μετά το 1930 η λεγόμενη «postcarditis» η εκτεταμένη δηλαδή συλλογή τους, κάτι που εκτίναξε και τις τιμές τους.

Παράλληλα, επιλέχτηκαν και σπανιότατες πολεμικές φωτογραφίες κυρίως Γάλλων φωτογράφων της Στρατιάς της Ανατολής. Τα θέματα αυτών των φωτογραφιών είναι όχι μόνο τα στρατόπεδα αλλά και η Θεσσαλονίκη με τα περίχωρά της καθώς και οι καθημερινοί τύποι της κάθε περιοχής.

2.1. Ιδιαιτερότητες της συλλογής

Τα επιστολικά δελτάρια της εποχής εκείνης αντιμετωπίζονται σήμερα ως μουσειακά εκθέματα. Η μπροστινή τους πλευρά συνήθως είναι ένα έργο τέχνης ή μία ασπρόμαυρη ή επιχρωματισμένη φωτογραφία και συχνά συνοδεύονται από ενημερωτικές λεζάντες. Οι λεπτομέρειες που απεικονίζονται σε αυτά είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για την ταύτιση τοποθεσιών ή μνημείων ή προσώπων με τα αντίστοιχα σημερινά. Για τη μελέτη τους απαιτείται συχνά η προβολή τους σε μεγάλο μέγεθος. Οι απεικονίσεις των τοπίων ή των μνημείων ή προσώπων ή ακόμα και η ταυτότητα των δημιουργών δεν μας αποκαλύπτονται με την πρώτη ματιά.

Η κύρια χρησιμότητα τους την εποχή που δημιουργήθηκαν ήταν η εξυπηρέτηση της ανάγκης της επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων και έτσι συνήθως στην πίσω πλευρά τους υπάρχουν χειρόγραφα κείμενα, πολύ συχνά ευαίσθητου περιεχομένου αλλά ταυτόχρονα και ιδιαίτερα σημαντικά για την ιστορική αποτύπωση της εποχής.

Συνδυάζοντας λοιπόν τα παραπάνω με το μεγάλο πλήθος των τεκμηρίων το οποίο συνεπάγεται πολλές εργατώρες επεξεργασίας και τεκμηρίωσης του υλικού ήταν επιτακτική η ανάγκη εύρεσης ενός προγράμματος εύχρηστου, που να εξασφαλίζει και να υποστηρίζει την ανοιχτή πρόσβαση στη συλλογή, τη δυνατότητα της κατάλληλης προβολής των τεκμηρίων (σε μεγάλο μέγεθος), αλλά και της τεκμηρίωσης

των αντικειμένων της με έναν τρόπο πιο ευέλικτο αλλά ταυτόχρονα και τυποποιημένο, σύμφωνα με τις βασικές βιβλιοθηκονομικές αρχές.

3. Η επιλογή του AtoM για το αποθετήριο «Ψηφιομημάτων»

Κριτήρια για την επιλογή του λογισμικού AtoM υπήρξαν:

1. Το γεγονός ότι το AtoM αποτελεί ένα διαδεδομένο, αποτελεσματικό (Hedlund, & Flores, 2014, An, & Kim 2015, Parra & Serna, 2020) πακέτο λογισμικού ανοιχτού κώδικα, που αναπτύχθηκε σε συνεργασία με το International Council on Archives.
2. Το ότι το AtoM υποστηρίζει πλήθος προτύπων διαλειτουργικότητας και μεταδεδομένων, κατάλληλων για την επιστημονική περιγραφή, διαχείριση, διατήρηση και διάθεση εκτεταμένων αρχειακών αποθεμάτων. Ειδικότερα, το AtoM υποστηρίζει όλα τα γνωστά διεθνή πρότυπα αρχειακής περιγραφής, καθιερωμένων εγγραφών προσώπων και λειτουργιών (AtoM documentation: Data entry/templates, ICA: Standards, Γ.Α.Κ.: Πρότυπα & Ε.Α.Ε.: Αρχειακά πρότυπα): ISAD(G), ISAAR-CPF, ISDIAH, ISDF. Επιπλέον, το AtoM υποστηρίζει το πρότυπο διατήρησης μεταδεδομένων PREMIS (έκδοση 2.2) που αποσκοπεί στην ανάπτυξη και τυποποίηση της ορολογίας και των πρακτικών διαχείρισης των πνευματικών δικαιωμάτων και των αδειών χρήσης του υλικού (AtoM documentation: Rights).
3. Το εύχρηστο, φιλικό και λειτουργικό γραφικό περιβάλλον εργασίας για τους πιστοποιημένους και μη χρήστες του AtoM και το πλήθος, η προτυποποίηση, η δυνατότητα παραμετροποίησης των παρεχόμενων εργασιών-υπηρεσιών του (AtoM documentation) ιδιαίτερα η προσθήκη, επεξεργασία περιεχομένου (Spiro 2009), η χρήση ελεγχόμενου λεξιλογίου-τιμών (AtoM documentation: Terms), οι ποικίλες δυνατότητες πλοήγησης-απεικόνισης των αποτελεσμάτων αναζήτησης, καθώς και αποθήκευσης και διαχείρισης των ψηφιακών αντικειμένων (Parra et al. 2020, Asfian & Bramantya 2023).
4. Η δυνατότητα του AtoM να χρησιμοποιηθεί από ένα μεμονωμένο ίδρυμα για τις δικές του συλλογές ή να λειτουργήσει ως ένα ευρύτερο αποθετήριο (AtoM documentation: OAI Repository), για συγκομιδή περιγραφικών μεταδεδομένων (Dublin Core XML, EAD 2002, XML μέσω OAI-PMH (έκδοση 2.0), που διαμοιράζεται συλλογές και τεκμήρια από πολλούς φορείς (εντός και εκτός του Α.Π.Θ).
5. Οι περιορισμένοι οικονομικοί και τεχνικοί πόροι της ΒΚΠ του ΑΠΘ (το AtoM διατίθεται ελεύθερα με άδεια Creative Commons: Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0.).

3.1. Συμπεράσματα από τη χρήση του AtoM

Το Νοέμβριο του 2016 η Σύγκλητος του ΑΠΘ ανέθεσε στη ΒΚΠ την ιχνηλάτηση του ανενεργού αρχείου του ΑΠΘ. Ακολούθως, το Γραφείο Συστημάτων και Υποστήριξης Υπηρεσιών της ΒΚΠ του ΑΠΘ προέβη σε μία πρώτη δοκιμαστική εγκατάσταση και μετάφραση στην ελληνική γλώσσα της ορολογίας του AtoM (έκδοση 2.3.0) με σκοπό τη πιλοτική του χρήση στην καταγραφή των ανενεργών αρχείων των σχολών και των διοικητικών τμημάτων του ΑΠΘ (Ζαπουνίδου, Αμανατίδης, 2019).

Ως αποτέλεσμα της επιτυχημένης χρήσης του η ΒΚΠ αποφάσισε το 2021 τη μόνιμη εγκατάσταση του λογισμικού AtoM (έκδοση 2.6.2) και τη συνεχή του ενημέρωση (σήμερα χρησιμοποιείται η τελευταία του έκδοση 2.7.3). Κατά την πιλοτική χρήση το AtoM αξιολογήθηκαν ιδιαίτερα θετικά οι παρεχόμενες δυνατότητες τεκμηρίωσης (documentation) όλων των εργασιών του, η παροχή ικανοποιητικής βοήθειας,

η αξιοπιστία, η ταχύτητα και η ευχρηστία του (ιδιαίτερα η δενδροειδή ιεραρχία, διάταξη και δομή των περιγραφών στην περιήγηση, στις πολλαπλές μορφές αναζήτησης και εμφάνισης και στις μορφές απεικόνισης των μεταδεδομένων και των ψηφιακών αντικειμένων). Το AtoM επιλέχθηκε από τη ΒΚΠ επειδή αποτελεί ένα αποδοτικό, δοκιμασμένο λογισμικό, που δεν επιβάρυνε οικονομικά τον προϋπολογισμό της με κάποιο κόστος αγοράς ή υποστήριξης. Διαπιστώθηκε ότι με τη χρήση του AtoM ο Ψηφιομνήμων θα αποτελέσει ένα αξιόπιστο ψηφιακό αποθετήριο, που θα εξασφαλίζει την μακροπρόθεσμη ποιοτική πρόσβαση των χρηστών στο πολύτιμο υλικό το οποίο διαχειρίζεται. Πιστεύουμε ότι το AtoM ως ελεύθερο λογισμικό θα συνεχίζει να εξελίσσεται από την ερευνητική κοινότητα και να διαθέτει στους χρήστες του βελτιώσεις των λειτουργιών του σε νέες ενημερωμένες εκδόσεις. Ωστόσο, θεωρούμε ότι απαιτείται όραμα, χρόνος και συνεχή προσπάθεια για την εξοικείωση και την εκμετάλλευση του συνόλου των δυνατοτήτων του AtoM από το επιστημονικό προσωπικό, την ερευνητική κοινότητα αλλά και τους απλούς χρήστες του διαδικτύου. Επομένως, αποτελεί ανάγκη οι χρήστες του AtoM στην Ελλάδα (Γ.Α.Κ., Ε.Α.Ε., Α.Π.Θ., Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Clapsoroulos, I., et al., 2022), Δημοτικό Κέντρο Ιστορίας και Τεκμηρίωσης Βόλου (ΔΗ.ΚΙ), κ.ά.) να επιδιώξουν συνέργειες και να συνδιαμορφώσουν μια εθνική στρατηγική υποστήριξης της χρήσης του.

4. Επιλογή και οργάνωση τεκμηρίων για την συλλογή «Η Πόλη της Θεσσαλονίκης»

Η καταγραφή της Δωρεάς ξεκίνησε από το Γραφείο Βιβλιοθηκονομικής Επεξεργασίας της ΒΚΠ και στη συνέχεια το Γραφείο Ψηφιοποίησης, δημιούργησε τα αντίστοιχα ψηφιακά αντίγραφα.

Η επιλογή των τεκμηρίων που περιλαμβάνονται στη συλλογή «Η Πόλη της Θεσσαλονίκης» έγινε από τον συλλέκτη σε συνεργασία με τα μέλη της υπηρεσίας Ψηφιοποίησης της ΒΚΠ. Τα κριτήρια της επιλογής σχετίζονται με τα πνευματικά δικαιώματα (έτσι περιλάβαμε υλικό μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1930) και τη φυσική κατάσταση του υλικού. Επιλέχθηκαν περίπου 7000 τεκμήρια, από τα 25000 που είναι ο συνολικός αριθμός των επιστολικών δελταρίων της συλλογής.

Λόγω του μεγάλου αριθμού των τεκμηρίων, το υλικό έπρεπε να οργανωθεί σε ομάδες - ενότητες ώστε να είναι πιο εύκολα διαχειρίσιμο κατά την επεξεργασία του αλλά και πιο εύχρηστο για τους χρήστες. Έτσι ανέλαβε ο δωρητής, ο οποίος έχει μελετήσει το υλικό και έχει εκδώσει σχετικά βιβλία και άρθρα, τη δημιουργία θεματικών ενοτήτων σε σχέση με κάποιο ιστορικό γεγονός ή με συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες ή με συγκεκριμένες περιοχές.

Η σημερινή διάταξη των ενοτήτων στο υποαρχείο «Συλλογή εικονογραφημένων έργων για τη Θεσσαλονίκη και τη Μακεδονία» έχει μέχρι στιγμής ως εξής:

Τα Κάστρα - Τείχη της Θεσσαλονίκης

Οι "Βαρκάρηδες" της Θεσσαλονίκης

Η Επανάσταση των Νεότουρκων.

Η Επίσκεψη του Σουλτάνου Μεχμέτ Ρεσάτ Ε' στη Θεσσαλονίκη.

Α' Βαλκανικός Πόλεμος: Βότσης - Πυρπόληση ναυαρχίδας.

Η Απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης το 1912

Β' Βαλκανικός πόλεμος

Η Δολοφονία του Βασιλιά Γεωργίου Α' στη Θεσσαλονίκη.

Α' Παγκόσμιος Πόλεμος. Καλλίπολη - Δαρδανέλλια.

Μακεδονία (ύπαιθρος, πόλεις, σκηνές πολέμου)

Το Κίνημα της Εθνικής Άμυνας

Κατάρριψη Ζέπελιν και αεροπορικές επιδρομές

Μικροεπαγγέλματα της Θεσσαλονίκης.

Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης: Βιομηχανία.

Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης: Παραδοσιακά Επαγγέλματα.

Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης: Τύποι και Ενδυμασίες.

Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης: Συναγωγές.

Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης: Νεκροταφείο.

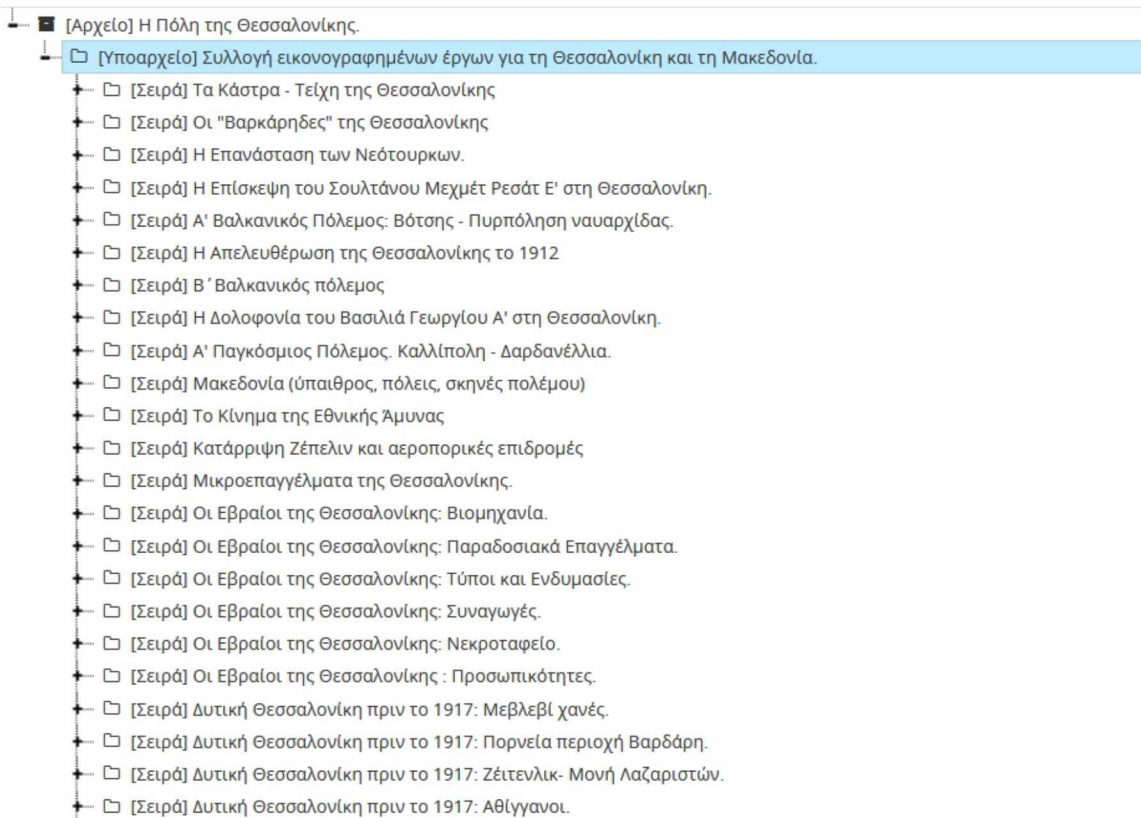
Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης : Προσωπικότητες.

Δυτική Θεσσαλονίκη πριν το 1917: Μεβλεβί χανές.

Δυτική Θεσσαλονίκη πριν το 1917: Πορνεία περιοχή Βαρδάρη.

Δυτική Θεσσαλονίκη πριν το 1917: Ζέιτενλικ- Μονή Λαζαριστών.

Δυτική Θεσσαλονίκη πριν το 1917: Αθίγγανοι (Εικόνα 27)

Εικόνα 27: Η Πόλη της Θεσσαλονίκης

4.1. Πρακτικές τεκμηρίωσης

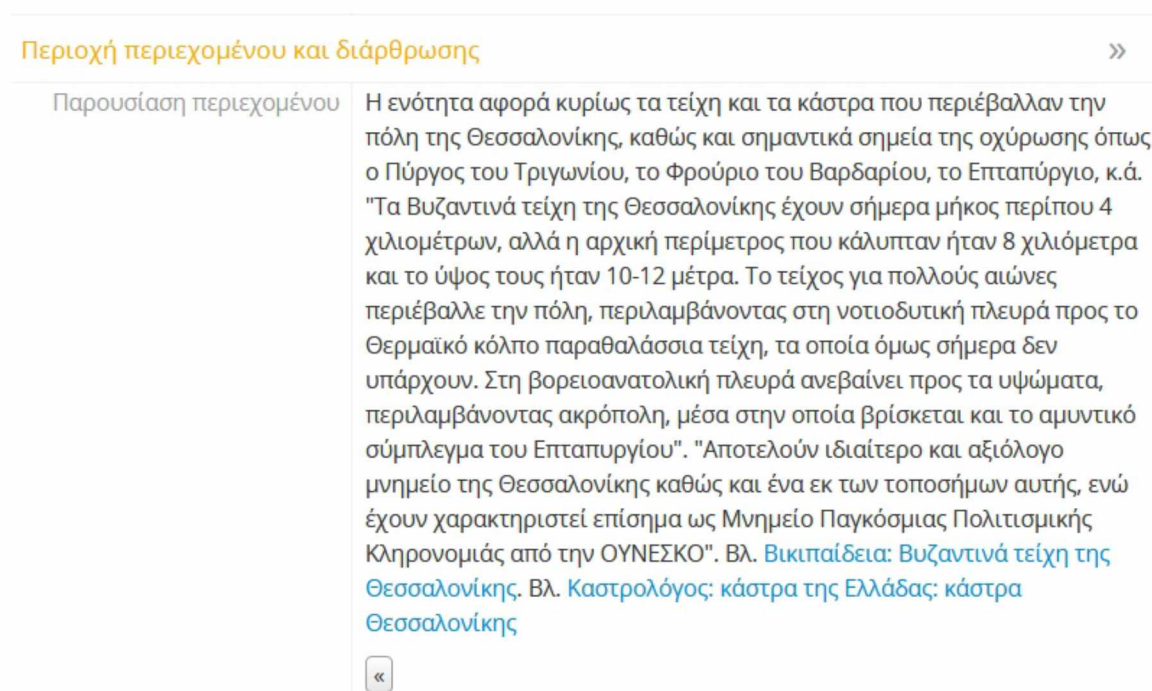
4.1.1. Ιστορικό πλαίσιο

Η διαδικασία της ταυτοποίησης του ιστορικού πλαισίου και των γεγονότων που αντιστοιχούν στις απεικονίσεις των τεκμηρίων ήταν από τις δυσκολότερες φάσεις στην προσπάθεια της τεκμηρίωσης του υλικού. Εκτός από τις περιπτώσεις όπου ο τίτλος του τεκμηρίου πραγματικά προσδιορίζει την απεικόνιση, σε ορισμένες περιπτώσεις οι λεζάντες είναι λάθος ενώ υπάρχουν και περιπτώσεις όπου ο τίτλος απουσιάζει.

Η συμβολή του συλλέκτη στην κατεύθυνση αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Παρόλα αυτά μεγάλος όγκος της συλλογής ήταν προς διερεύνηση. Οι πρακτικές που εφαρμόζουμε σχετικά με τον προσδιορισμό τους είναι: η χρήση διαφόρων εργαλείων, όπως το πρόγραμμα reverse image ως μέσο ταύτισης με όμοιο υλικό, η αναζήτηση πληροφοριών σε βιβλία, εφημερίδες και άρθρα (έντυπα και ηλεκτρονικά) με αντίστοιχες δημοσιευμένες εικόνες. Κατά τον ίδιο τρόπο αναζητούμε στοιχεία σχετικά και με τους δημιουργούς των τεκμηρίων και αφού εξαντλήσουμε τις υπάρχουσες έντυπες ή ηλεκτρονικές πληροφορίες, η αναζήτηση διευρύνεται.

Έτσι αρκετές φορές μέχρι τώρα πραγματοποιήσαμε επιτόπια αυτοψία σε μνημεία και περιοχές της Θεσσαλονίκης. Ακολουθώντας, επικοινωνήσαμε με άλλους συλλέκτες με παρόμοιο υλικό, με επιστήμονες (ιστορικούς, αρχιτέκτονες, εθνολόγους) καθώς και με σχετικούς φορείς (όπως το Εβραϊκό Μουσείο ή το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα ή το ΕΛΙΑ ή το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης).

Για τις περιπτώσεις αυτές, όπου επιτυγχάνεται η ιστορική ταύτιση και εντοπίζεται ο τόπος ή η σημαντικότητα κάποιας ενέργειας ή κάποιου προσώπου κρίθηκε σκόπιμο η πληροφορία αυτή να ενσωματώνεται στις εγγραφές στα αντίστοιχα πεδία όπως π.χ. το πεδίο της «Περιοχή περιεχομένου και διάρθρωσης» (Εικόνα 28), είτε παραπέμποντας σε συγκεκριμένη βιβλιογραφία, είτε διασυνδέοντας τις εγγραφές με αξιόπιστες πηγές του διαδικτύου ή με την ψηφιακή ελεύθερου περιεχομένου εγκυκλοπαίδεια Wikipedia.

The image shows a screenshot of a Wikipedia article snippet. At the top, there is a header in orange: "Περιοχή περιεχομένου και διάρθρωσης" followed by a right-pointing arrow. Below this, there is a table with two columns. The left column is titled "Παρουσίαση περιεχομένου" and the right column contains the main text. The text describes the city walls of Thessalonica, mentioning the Pylae of the Triangle, the Phourios of Bardarios, and the Heptapyrgion. It notes that the current walls are 4 km long, while the original ones were 8 km long and 10-12 m high. It also mentions the Thessalonian Walls as a UNESCO World Heritage site. At the bottom of the text, there is a left-pointing arrow.

Εικόνα 28: Περιοχή περιεχομένου και διάρθρωσης

4.1.2. Θεματική περιγραφή (τεκμηρίωση)

Η θεματική περιγραφή των τεκμηρίων στο πεδίο “Σημεία πρόσβασης” (Εικόνα 29) έγινε με τη χρήση ελεγχόμενων λεξιλογίων, με την προοπτική να ευρετηριάζονται αργότερα και μέσω του δημόσιου καταλόγου της βιβλιοθήκης (OPAC).

Πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκαν οι Θεματικές Επικεφαλίδες της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου (LCSH – Library of Congress Subject Headings) για τις καθιερώσεις των ξενόγλωσσων θεματικών όρων, ονομάτων φυσικών προσώπων, συλλογικών οργάνων και οι καθιερωμένοι όροι του καταλόγου της ΒΚΠ (Κοha), για τις καθιερώσεις των αντίστοιχων ελληνικών.

Σημεία πρόσβασης		»
Θέματα	<ul style="list-style-type: none"> • Πύργος Τριγωνίου (Θεσσαλονίκη, Ελλάδα) • Κάστρα -- Ελλάδα -- Θεσσαλονίκη • Castles -- Greece -- Thessalonike • Κάστρα -- Μακεδονία • Castles -- Macedonia (Greece) • City walls -- Greece -- Thessalonike • Τείχη πόλεων -- Ελλάδα -- Θεσσαλονίκη • Fortification -- Greece -- Thessalonike • Fortification -- Greece -- Macedonia • Οχύρωση -- Ελλάδα -- Θεσσαλονίκη • Οχύρωση -- Ελλάδα -- Μακεδονία 	
Τόποι	<ul style="list-style-type: none"> • Μακεδονία -- Ιστορία -- 20ός αιώνας • Θεσσαλονίκη (Ελλάδα) -- Ιστορία -- 20ός αιώνας • Thessalonike (Greece) -- History -- 20th century • Macedonia (Greece) -- History -- 20th century 	
Είδη	<ul style="list-style-type: none"> • Καρτ Ποστάλ • Επιστολικό δελτάριο • Postcard 	

Εικόνα 29: Σημεία πρόσβασης

Στις καθιερωμένες εγγραφές, στην «Περιοχή ελέγχου» και στο πεδίο «Πηγές» (Εικόνα 30) αναφέρεται η προέλευση του όρου π.χ. «Κατάλογος Βιβλιοθήκης ΑΠΘ: καθιερωμένοι όροι» ή «LCCN», ενώ σε αρκετές περιπτώσεις το πεδίο εμπλουτίζεται και με επιπλέον διασυνδέσεις σε άλλες βάσεις όπως οι : GeoNames, Wikidata και VIAF.

Περιοχή αναγνώρισης	
Τύπος της οντότητας	Συλλογικό Όργανο
Καθιερωμένες μορφές του ονόματος	R. Guilleminot, Boespflug et Cie
Περιοχή περιγραφής	
Χρονολογίες ύπαρξης/δραστηριότητας	1858–1994
Ιστορικό	Η εταιρεία ιδρύθηκε από τον Gustave Guilleminot (1830-1895) το 1858 και έκλεισε το 1994. Ο γαμπρός του Gustave Guilleminot, Emile Boespflug (1869-1951), έγινε συναιτέρος με τον αδελφό του Gustave, René Guilleminot (†1941) και ανέλαβε την οικονομική και εμ... »
Τόποι	France, Paris, Rue de Chateaudun 22
Λειτουργίες/αρμοδιότητες, ασχολίες και δραστηριότητες	Εκδότης καρτ ποστάλ
Περιοχή ελέγχου	
Κωδικός αναγνώρισης καθιερωμένης εγγραφής	GR AUTH LIB R. Guilleminot, Boespflug et Cie
Maintained by	Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης ΑΠΘ
Κωδικός αναγνώρισης του φορέα καθιέρωσης της εγγραφής	Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης ΑΠΘ (GR AUTH LIB)
Κατάσταση επεξεργασίας της εγγραφής	Τελικό
Επίπεδο λεπτομέρειας της περιγραφής	Ολόκληρο
Ημερομηνίες δημιουργίας, αναθεώρησης ή κατάργησης της περιγραφής	23 Μαΐου 2023
Γλώσσα(ες)	• Ελληνικά
Πηγές	LCCN VIAF Wikidata

Εικόνα 30: Καθιερωμένες εγγραφές - Περιοχή ελέγχου

Όπου κρίθηκε σκόπιμο χρησιμοποιήθηκαν ως θεματικοί όροι και «λέξεις-κλειδιά» από μη ελεγχόμενα λεξιλόγια.

Γενικότερα οι εγγραφές εμπλουτίζονται με πληροφορίες σε διάφορα πεδία ανάλογα με το περιεχόμενο τους. Έτσι για παράδειγμα ενσωματώνουμε πληροφορίες για τον εκδότη ή τον φωτογράφο όταν αυτές εντοπιστούν ή στο πεδίο «Περιοχή συμπληρωματικών πηγών» όπου ο χρήστης μπορεί να εντοπίσει και να ανακατευθυνθεί σε προτεινόμενες πηγές δικές μας δηλαδή της βιβλιοθήκης (έντυπες μέσω του καταλόγου μας ή ηλεκτρονικές όπως σε εφημερίδες και βιβλία στην Ψηφιοθήκη) ή και σε εξωτερικές πηγές που εντοπίσαμε.

Ουσιαστικά εφαρμόστηκε ένας συνδυασμός βιβλιοθηκονομικών προτύπων και πρακτικών σε συνδυασμό με αρχειονομικά πρότυπα πάνω στα οποία βασίζεται το AtoM, με στόχο να πετύχουμε το βέλτιστο δυνατό αποτέλεσμα.

4.2. Αναφορά σε προβλήματα

Αρκετά από τα τεκμήρια δε διαθέτουν κανένα τίτλο ή ο υπάρχων τίτλος είναι δυσδιάκριτος. Παράλληλα οι τίτλοι των περισσότερων καρτ ποστάλ δεν είναι στην αγγλική αλλά στη γαλλική γλώσσα ή σε σλαβικές γλώσσες που δεν αναγνωρίζονται εύκολα (λόγω παλαιοκυριλλικής γραφής) ή και σε οθωμανική γραφή. Γι' αυτό έπρεπε να χρησιμοποιηθούν λεξικά ή προγράμματα μετάφρασης.

Οι εκδότες, οι δημιουργοί ή οι φωτογράφοι των τεκμηρίων, όταν υπάρχουν, εμφανίζονται με διαφορετικές μορφές και αρκετές φορές τα στοιχεία τους είναι δυσδιάκριτα.

Αρκετές περιοχές την περίοδο εκείνη είχαν διαφορετικά ονόματα από τα σημερινά είτε ελληνικά, είτε σλαβικά, είτε τούρκικα και σε πολλές περιπτώσεις η μεταφορά τους στα γαλλική γλώσσα στον τίτλο της καρτ-ποστάλ δεν ήταν επιτυχής (προσπαθούσαν να καταγράψουν τα ονόματα των τόπων όπως τα άκουγαν προφορικά).

Ένα ακόμα θέμα που αντιμετωπίζουμε είναι οι λανθασμένες λεζάντες ειδικότερα στις απεικονίσεις μνημείων ή προσώπων.

Τα χειρόγραφα κείμενα που φέρουν στην πλειοψηφία τους τα τεκμήρια στην πίσω πλευρά αλλά και ακόμα και στην μπροστινή τους, σε σχέση με τα προσωπικά και τα εθνικά δεδομένα, ήταν ακόμα ένα θέμα που μας προβλημάτισε.

Αποφασίσαμε να μην ανεβάσουμε απεικονίσεις με σκληρές και βίαιες αποτυπώσεις εγκλημάτων πολέμου ή προκλητικές ερωτικές φωτογραφίες.

Τα παραπάνω προβλήματα είναι αυτά που έχουν εντοπιστεί μέχρι στιγμής κατά την επεξεργασία των τεκμηρίων. Τα αντιμετωπίσαμε κατά περίπτωση, συμβουλευόμενοι πάντοτε ειδικούς ή σχετικές με το θέμα πηγές. Σίγουρα με την ολοκλήρωση της εισαγωγής των τεκμηρίων στον Ψηφιομνήμονα θα έχουμε μια σφαιρικότερη εικόνα των ιδιαιτεροτήτων και των προβλημάτων που επιφυλάσσουν τέτοιου είδους ειδικές συλλογές και θα έχουμε μεγαλύτερη εμπειρία στην επίλυση ανάλογων ζητημάτων.

5. Αποτίμηση της συλλογής

Ολοκληρώνοντας την πρώτη παρουσίαση της νέας μας συλλογής «Η Πόλη της Θεσσαλονίκης», στο αποθετήριο «Ψηφιομνήμων», φιλοδοξούμε αυτή να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο σε ειδικούς ερευνητές, σε εκπαιδευτικούς και σχολεία, σε μελετητές της εποχής και της περιοχής αλλά και σε συγγραφείς που θέλουν να χρησιμοποιήσουν το συγκεκριμένο ιστορικό και τοπικό πλαίσιο στα βιβλία τους. Η συλλογή φυσικά απευθύνεται και σε ένα πολύ ευρύτερο κοινό όπως είναι το κοινό της πόλης μας, της Μακεδονίας αλλά και σε οποιονδήποτε ενδιαφέρεται για την ιστορία εκείνης της περιόδου αλλά και στους λάτρεις των παλαιών φωτογραφιών. Ελπίζουμε να αποτελέσει έναν τρόπο σύνδεσης του παρελθόντος της Θεσσαλονίκης και της Μακεδονίας του χθες με το σήμερα κατανοώντας και γνωρίζοντας καλύτερα τις συνθήκες που διαμόρφωσαν το σημερινό πρόσωπο της Πόλης.

Τέλος καθώς επιθυμούμε η συγκεκριμένη συλλογή να μην αποτελέσει μία ακόμα στατική προβολή αντικειμένων σε κάποιο αποθετήριο αλλά κάτι πιο δυναμικό και εξελισσόμενο, καλούμε τους ενδιαφερόμενους (ιστορικούς, επιστήμονες της πληροφόρησης αλλά γενικότερα τους πολίτες) που έχουν σχετικές πληροφορίες ή μπορούν να διαβάσουν τα χειρόγραφα κείμενα στα τεκμήρια να επικοινωνήσουν μαζί μας με απώτερο σκοπό τον εμπλουτισμό των περιγραφών τους. Στόχος μας η δημιουργία μίας διαδραστικής συλλογής που θα βρίσκεται σε μία διαρκή συνομιλία με το κοινό της.

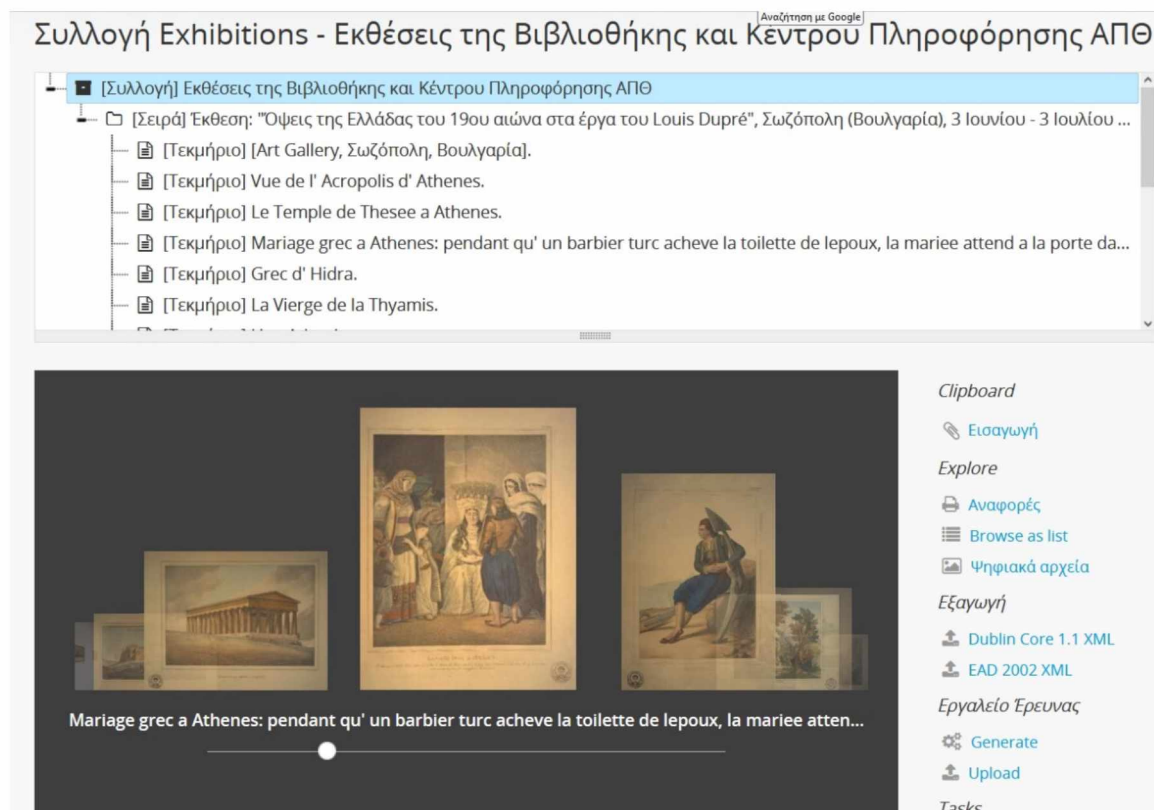
6. Συλλογή «Εκθέσεις της ΒΚΠ»

Η ΒΚΠ για την προβολή των συλλογών της και των σπάνιων τεκμηρίων που υπάρχουν σε αυτές οργανώνει περιοδικές εκθέσεις, οι οποίες πραγματοποιούνται είτε σε χώρους της βιβλιοθήκης είτε σε συνεργασία

με άλλους πολιτιστικούς φορείς, με στόχο την ανάδειξη αυτού του υλικού και την δημιουργία νέων τρόπων επικοινωνίας.

Με τη χρήση και την περεταίρω εξοικείωση του συγκεκριμένου προγράμματος από την υπηρεσία μας και χάρη στην ευελιξία του, στο ψηφιακό αποθετήριο «Ψηφιομνήμων» φιλοξενείται και η συλλογή «Εκθέσεις της ΒΚΠ» (Εικόνα 31). Περιλαμβάνει ψηφιακές φωτογραφίες των έργων που παρουσιάστηκαν σε αυτές τις εκθέσεις καθώς και πληροφορίες για το περιεχόμενό της κάθε έκθεσης.

Δημιουργείται έτσι ένα επιπλέον κίνητρο στους συνεργαζόμενους φορείς με τη ΒΚΠ καθώς το αποτύπωμα της έκθεσης θα παραμένει προσβάσιμο για όλους.

Εικόνα 31: Εκθέσεις της ΒΚΠ

7. Συλλογή «Ιστορικά Αρχεία ΒΚΠ ΑΠΘ»

Η Συλλογή «Ιστορικά Αρχεία ΒΚΠ ΑΠΘ» περιλαμβάνει αρχειακές περιγραφές του Ιστορικού Αρχείου της ΒΚΠ και των σχολών, τμημάτων και διοικητικών υπηρεσιών του ΑΠΘ. Κατά το χρονικό διάστημα 2016-2023 ανιχνεύτηκαν, καταγράφηκαν στο AtoM της ΒΚΠ και δημοσιοποιήθηκαν με διαδικτυακή πρόσβαση περιορισμένη αποκλειστικά για τα μέλη της ακαδημαϊκής μας κοινότητας οι αρχειακές περιγραφές 6.550 μέτρων χαρτώου υλικού του ΑΠΘ. Ειδικότερα δημιουργήθηκαν:

Σαράντα έξι (46) περιγραφές αρχείων του ΑΠΘ σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Αρχειακής Περιγραφής (Γενικό) - ΔΙΠΑΠ(Γ).

Τρεις (3) εγγραφές σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Καθιερωμένων Αρχειακών Εγγραφών για Νομικά Πρόσωπα, Φυσικά Πρόσωπα και Οικογένειες - ΔΠΚΑΕ (ΝΦΠΟ). Σαράντα δύο (42) εγγραφές διοικητικών τμημάτων και υπηρεσιών του ΑΠΘ, σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Περιγραφής Φορέων Διατήρησης Αρχείων – ΔΙΠΠΕΦΔΑ.

Βιβλιογραφία

Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης του ΑΠΘ, <https://www.lib.auth.gr/> <https://home.cern/>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης του ΑΠΘ: Δωρεά Μέγα-Χριστιανόπουλου, <https://www.lib.auth.gr/el/donation2016>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης του ΑΠΘ: Κανονισμός Λειτουργίας, πρόσβαση στις 15-11-2023.

Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης του ΑΠΘ: Πολιτική Ψηφιοποίησης, πρόσβαση στις 15-11-2023.

Γ.Α.Κ., Γενικά Αρχεία του Κράτους: Πρότυπα, <http://www.gak.gr/index.php/el/menu-el/diaxeirisi-pliroforias/protipa-kai-odigoι>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

Γ.Α.Κ.: Εθνικό Ευρετήριο Αρχείων, <https://greekarchivesinventory.gak.gr>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

ΔΗ.ΚΙ: Αρχεία της πόλης του Βόλου, http://srv-vivl-vολου.mag.sch.gr:211/index.php/?sf_culture=el, πρόσβαση στις 15-11-2023.

Ε.Α.Ε., Ελληνική Αρχαιακή Εταιρεία: Αρχαιακά πρότυπα, <http://www.eae.org.gr/index.php/protypa>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

Ζαπουνίδου, Σ., Αμανατίδης, Ε. (2019). «Ανιχνεύοντας το ανενεργό αρχείο του ΑΠΘ.», στην ημερίδα: Αρχεία και βιβλιοθήκες στην ψηφιακή εποχή, Κεντρική Δημοτική Βιβλιοθήκη Δήμου Θεσσαλονίκης, 8 Απριλίου 2019, διαθέσιμο στο: <http://eprints.rclis.org/34330/>, ανακτήθηκε στις 12-11-2023.

Ψηφιοθήκη, <https://digital.lib.auth.gr>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

Ψηφιομνήμων, <https://archives.lib.auth.gr>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

Asfian, Y., & Bramantya, A. R. (2023). Development of the Borobudur Conservation Archives services with ICA-AtoM. *Jurnal Kajian Informasi & Perpustakaan*, 11(1), pp. 41-56, διαθέσιμο στο: <file:///C:/Users/stathis/Downloads/41579-181145-3-PB-1.pdf>, ανακτήθηκε στις 13/11/2023.

An, D. J., & Kim, I. H. (2015). A study on constructing and customizing an AtoM system. *The Korean Journal of Archival Studies*, (45), 5-50, διαθέσιμο στο: <https://koreascience.kr/article/JAKO201515048150252.pdf>, ανακτήθηκε στις 13/11/2023.

AtoM (Access to Memory), <https://www.accesstomemory.org/en>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

AtoM documentation: Data entry/templates, <https://www.accesstomemory.org/en/docs/2.7/#data-entry-templates>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

AtoM documentation: OAI Repository, <https://www.accesstomemory.org/en/docs/2.7/user-manual/import-export/oai-pmh/#oai-pmh>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

AtoM documentation: Rights, <https://www.accesstomemory.org/en/docs/2.7/user-manual/add-edit-content/rights/#rights>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

AtoM documentation: Terms, <https://www.accesstomemory.org/en/docs/2.7/user-manual/add-edit-content/terms/#terms>, πρόσβαση στις 15-11-2023.

Bushey, J. (2012). International Council on Archives (ICA). "Access to Memory"(AtoM): Opensource software for archival description [en línea]. *Archivi & Computer*, διαθέσιμο στο: https://ica-atom.org/download/ICA-AtoM_JBushey.pdf, ανακτήθηκε στις 13/11/2023.

Clapsopoulos, I., Laliotou, I., Doropoulos, S., Fanakis, A., Bourdakis, V., Stoyannidis, Y., ... & Selitsaniotis, T. (2022). "Managing digital archival collections by integrating Archivematica, AtoM and VuFind software:

the University of Thessaly Historical Archive case”, διαθέσιμο στο: <http://ejournals.uniwa.gr/index.php/JIIM/article/view/4506> ,ανακτήθηκε στις 14/11/2023.

Hedlund, D. C., & Flores, D. (2014). Análise e aplicação do software livre ICA-AtoM como ferramenta para descrição e acesso às informações do patrimônio documental e histórico do município de Santa Maria-RS. *Informação Arquivística*, 3(1), pp. 24-41, διαθέσιμο στο: <file:///C:/Users/stathis/Downloads/ART+63+-Editado.pdf> ,ανακτήθηκε στις 13/11/2023.

(ICA) International Council on Archives / Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων, <https://www.ica.org/en> ,πρόσβαση στις 15-11-2023.

ICA-AtoM, <https://ica-atom.org/> ,πρόσβαση στις 15-11-2023.

(ICA: Standards), <https://www.ica.org/en/node/23850> , πρόσβαση στις 15-11-2023.

CERN, Ευρωπαϊκός Οργανισμός Πυρηνικών Ερευνών, <https://home.cern> , πρόσβαση στις 15-11-2023.

CERN Document Server, <https://cds.cern.ch> ,πρόσβαση στις 15-11-2023.

GeoNames, <https://www.geonames.org> ,πρόσβαση στις 15-11-2023.

Invenio, <https://invenio-software.org> ,πρόσβαση στις 15-11-2023.

Parra Mora, G. M., & Serna González, H. P. (2020). La descripción documental como medio de acceso a la memoria institucional: experiencia de uso del software ICA AtoM en la Fundación Universitaria para el Desarrollo Humano-UNINPAHU-Bogotá, Colombia. *e-Ciencias de la Información*, 10(1), pp. 39-64, , διαθέσιμο στο: <https://www.redalyc.org/journal/4768/476864645002/476864645002.pdf> ,ανακτήθηκε στις 14/11/2023.

Library of Congress Subject Headings, <https://authorities.loc.gov> ,πρόσβαση στις 15-11-2023.

PREMIS, PReservation Metadata: Implementation Strategies, <https://www.loc.gov/standards/premis/bibliography.html> ,πρόσβαση στις 15-11-2023.

PREMIS Data Dictionary for Preservation Metadata, <https://www.loc.gov/standards/premis> ,πρόσβαση στις 15-11-2023.

Spiro, L. (2009). Archival management software. A report for the Council on Library and Information Resources, https://www.clir.org/wp-content/uploads/sites/13/spiro_Jan13.pdf , διαθέσιμο στο: <http://ejournals.uniwa.gr/index.php/JIIM/article/view/4506> ,ανακτήθηκε στις 14/11/2023.

Van Garderen, P. (2009, March). The ICA-AtoM project and technology. In Third Meeting on Archival Information Databases.(16-17 julio 2009: Rio de Janeiro). *Trabajos presentados. Rio de Janeiro: Association of Brazilian Archivists*”, διαθέσιμο στο: <http://ejournals.uniwa.gr/index.php/JIIM/article/view/4506> ,ανακτήθηκε στις 14/11/2023.

VIAF, Virtual International Authority File, <https://viaf.org> ,πρόσβαση στις 15-11-2023.

Wikidata, https://www.wikidata.org/wiki/Wikidata:Main_Page ,πρόσβαση στις 15-11-2023.